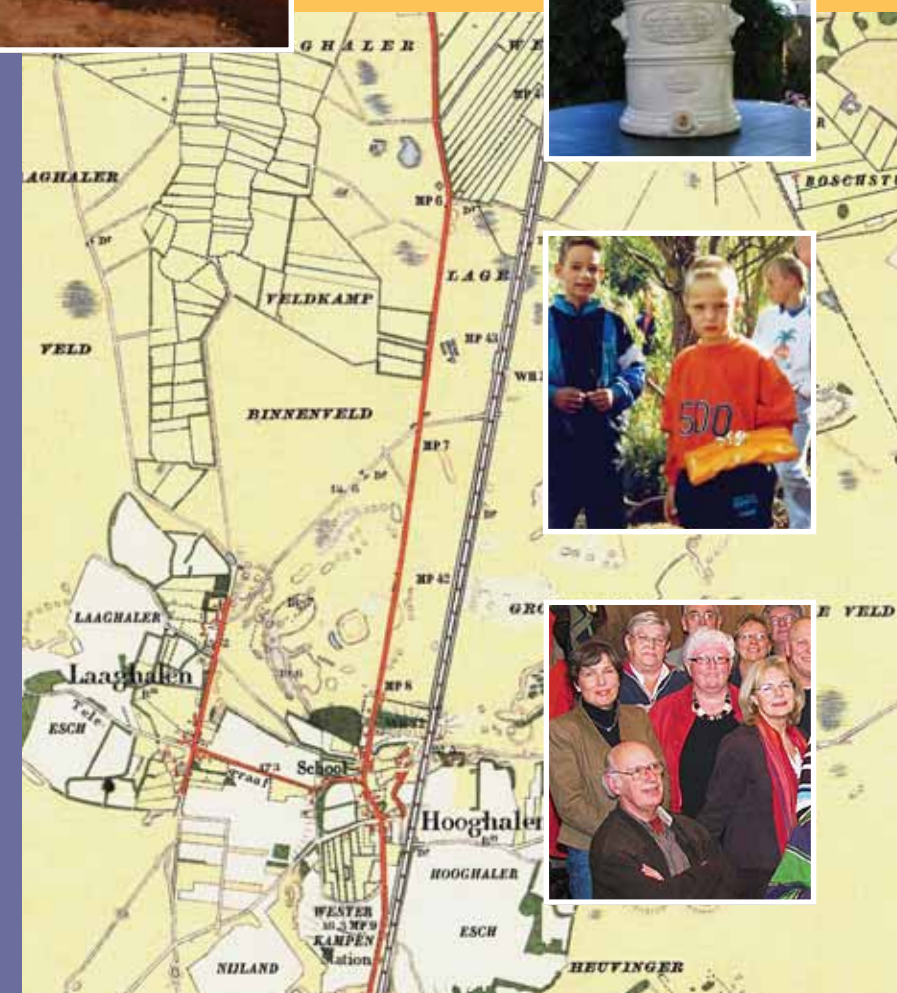
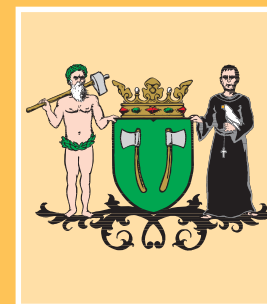

Jaargang 18 - nummer 3 - september 2006

T i j d s c h r i f t

Historische Vereniging Gemeente Beilen

Een bijzonder voorwerp

Psychiatrische Gezinsverpleging
in Beilen (deel 2)

60 Jaar SV Halen

Reünie examenklassen Openbare (M)ULO 1965

Gemeenteveldwachters in Beilen (deel 4)

Chr. Landbouwschool Beilen (2)

't Verhaal van het Oranjekanaal

Zee-egels

Kunstschilders in Midden-Drenthe (4): L.A. Roessingh

Louis Albert Roessingh (Assen, 10-12-1863 - Antwerpen, 18-01-1951). Hij volgde in Antwerpen aan de Academie der Schoone Kunsten een opleiding. In de zomermaanden werkte hij veel in Drenthe, waar hij dan vaak in het logement van Kuiper in Hooghalen verbleef en met Alphonse Stengelin optrok. In 1908 liet hij in Elp zijn ‘börchien’, ‘de Zandhof’, bouwen. Behalve schilderwas hij ook dichter. In 1948 werd hij ereburger van Westerbork. Hierboven is zijn schilderij ‘Turfschip in het Oranjekanaal’ (1903) afgebeeld.

Foto's omslag voorzijde:	Inhoud:	Adressen auteurs:
- Op de grote foto staat het schilderij Oranjekanaal (1907) van L.A. Roessingh. - Kaartfragment van Laaghalerveld, waar A. Buiten-Dijkshoorn in mei 2005 een fossiel van een zee-egel vond. - Kleine foto's: de water-filter, het 500ste lid van SV Halen en een deel van de reüniefoto van de examen-klas 1965 van de Openbare (M)ULO.	II	Kunstschilders in Midden-Drenthe (4) - W. Bazuin-Brinkman
	1-6	Een bijzonder voorwerp - R. Martena
	7-10	Psychiatrische Gezinsverpleging in Beilen (deel 2) - G. Kamphuis
	11-18	60 Jaar SV Halen - F. Andringa, K. Bolding, F. Hoving en K. Wichres
	19-21	Reünie examenklassen Openbare (M)ULO 1965 - H. Wildrink-Spoelder
Kleurenfoto's omslag: G.J. Dijkstra en T.L. Kroes	22-26	Gemeenteveldwachters in Beilen, deel 4 - J.A. Maas
	27	Chr. Landbouwschool Beilen (2) - Redactie
	28-30	't Verhaal van het Oranjekanaal - T.L. Kroes
	31-32	Rectificaties en aanvullingen - Redactie
	III	Zee-egels - W. Bazuin-Brinkman

Bekijk ook: www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

Hoofd- en eindredactie
vakature - hoofdredacteur
T.L. Kroes (eindredacteur), Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581.
Redactie-leden
drs. R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844.
J. Hoogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615.
H. Martena, Schapendrift 109, 9411 BN Beilen, tel. 0593-524623.
B. Oosting, Klatering 36, 9411 XH Beilen, tel. 0593-525897
F. Timmerman-Stevens, Smilderweg 2D, 9414 AD Hooghalen, tel. 0593-592251.

Bestuur
drs. G.J. Dijkstra (voorzitter), Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848.
W. Bazuin-Brinkman (secretaris), Volmachtenstraat 2, 9414 AL Hooghalen, tel. 0593-592657.
H.J. Vos (penningmeester), Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028.
G. Drenth-Barkhof (ledenadministrateur), Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.
E. Beuving, Pr. Bernhardstraat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382.
F. Biemold, Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772.
H.L.G. Schuur, Nieuwe Es 10, 9418 PS Wijster, tel. 0593-562412.
J. Vrijs, Julianastraat 16, 9411 PL Beilen, tel. 0593-542351.

Lidmaatschap
Het lidmaatschap van de vereniging be- draagt € 15,-. Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen. Rekeningnummer Postbank: 3090700 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen.
Opgave lidmaatschap en ledenadministratie: G. Drenth-Barkhof, Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.
Het opzeggen van een lidmaatschap dient SCHRIFTELIJK te geschieden bij G. Drenth-Barkhof voor 1 november. Voor alle informatie betreffende het tijdschrift: G. Drenth-Barkhof, Dahliastraat 20, 9411 GP Beilen, tel. 0593-524440.

Website
www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

Copyright
Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Productie: Uitgeverij Drenthe
Vormgeving omslag: N'Design
ISSN-nummer: 1380-3301

Zee-egels

Op het strand langs de Noordzee vind je volop de omhulsels van zee-egels.

Zee-egel 1 - In mei 2005 door A. Buiten-Dijkshoorn gevonden in het Laaghalerveld. Deze fossiel heeft een afmeting van 5,5 bij 6,5 centimeter en is ca. 4 centimeter hoog.

Zee-egel 2 - In 2005 door A. Buiten-Dijkshoorn gevonden bij Peest. Zee-egel 2 heeft een afmeting van 4 bij 4 centimeter en is ca. 2 centimeter hoog. Bij 1 is de mond te zien en bij 2 de anale opening (zie schematische tekening blz. 32)

Op de achterzijde omslag: rechtsboven: zee-egel 1; linksonder: de zee-egel, die door B. Mulder (Hooghalen) op één van zijn akkers werd gevonden.

Bekijk ook: www.historischevereniginggemeentebeilen.nl

Een bijzonder voorwerp

R. Martena

Dokter Jaap Dekker vond bij het opruimen van zijn pand, het voormalige doktershuis aan de Markt, een keramische pot, waarvan hij het gebruik niet kende.

Cadeau

De uitbaters van het Italiaans restaurant aan de Markt 2, Raffaella Marcis en Robert Vloo, waren aangenaam verrast met het cadeau dat ze van dokter Jaap Dekker ontvingen. Ze begrepen dat het een bijzonder voorwerp was uit 'overgrootmoeders tijd' en dat het was gebruikt ten behoeve van de watervoorziening in het huis. Hoe het werkte, wisten ze niet. Ook de gever wist het niet precies: "Toen ik in 1982 de praktijk en het pand overnam van mijn voorganger, dokter Dirk de Broekert, stond het voorwerp op de zolder van de garage. In de pot lagen roodbruine steenachtige korreltjes. Ik begreep dat de pot was gebruikt voor de drinkwatervoorziening in het pand en dat dit voorwerp eigenlijk bij het pand hoorde."

Robert Vloo had zich inmiddels ook al verdiept in het voorwerp en het boek *Een wandeling door Beilen* van F.C. Kerkhove had hem al wat meer informatie verschaft.

Robert Vloo: "In de tuin van dokter Gorter, de eerste bewoner van het pand, stond een houten pomp en volgens Kerkhove haalden buurtbewoners daaruit het drinkwater. De originele bouwvergunning uit 1925 kreeg ik ook van dokter Dekker en daarin staat dat het pand over een eigen welput voor het drinkwater beschikte."

Het bijzondere cadeau van dokter Jaap Dekker: een witte, keramische pot, hoogte 50 centimeter en een diameter van 25 centimeter met daarin twee stenen filters.

Het doktershuis aan de Markt

In 1925 gaf de uit Zaandijk afkomstige arts Abraham Gorter aan architect G. de Jonge de opdracht voor het ontwerpen en tekenen van een woning met praktijkruimte. De voorganger van Gorter, dokter A.C. Muller, woonde en werkte op de plek waar nu het pand van buurman Albert Hepping staat. Muller had in 1910 na het overlijden van dokter A.A. Hilbingh Prins diens praktijk voortgezet.¹⁾

Enkele opmerkelijke details uit de bouwvergunning van 1925 wil ik u niet onthouden. In de vergunning komen vragen voor over details die in die tijd heel belangrijk waren. Wij komen vragen tegen over 'de afmetingen van het privaat nopens lengte en breedte' en een beknopte aanduiding van de 'verdere inrichting daarvan, zoomede of het buitenshuis dan wel binnenshuis zal worden gebouwd,' en 'Zal voor het privaat een ton worden gebruikt of een vergaarbak worden gemetseld?'

De daarop volgende vraag was van belang voor dit artikel, namelijk: 'De beschikbaarheid van het drinkwater. Diepte van de welwaterput en in geval een open put dienst moet doen, hoogte boven den beganen grond en de wijze van sluiting'.

De architect beantwoordde deze vraag met de korte bondige omschrijving 'welput van cement-betonringen met koperen pomp'.

In 1962 werd de praktijk overgenomen door dokter Dirk de Broekert en hij liet de praktijkruimte verbouwen en uitbreiden. Op de gemeentelijke bouwvergunning van 1962 prijken kleurige legeszegeltjes ter waarde van 75 gulden.

Noot

1) F.C.Kerkhove, *Een wandeling door oud-Beilen*, Beilen 1998, 153.

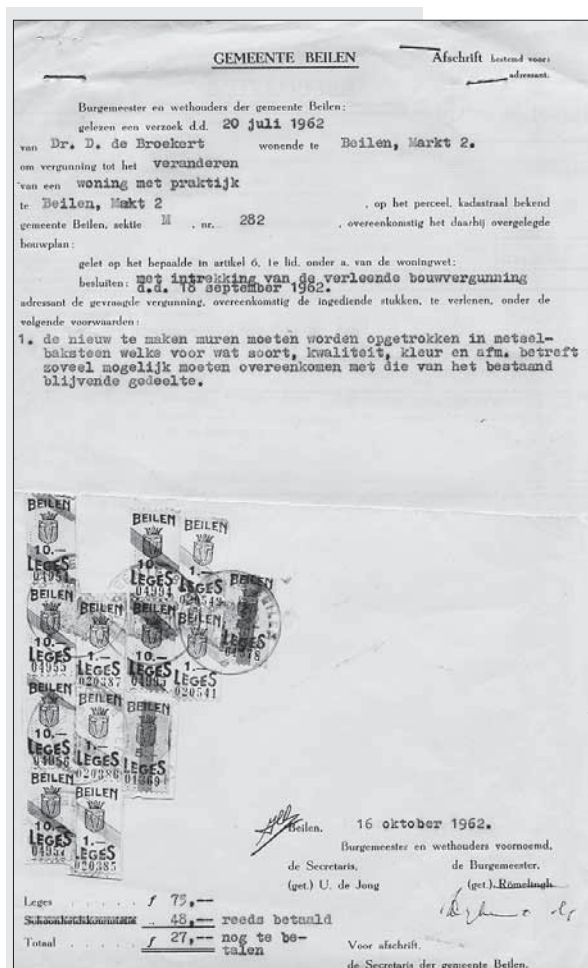

De pomp in de bijkeuken (1962)

De wachtkamer in 1962

Linksboven: De vergunning uit 1962
Rechtsboven: Dirk en Mien de Broekert

Huisarts Jaap Dekker

In 1973, 1987 en 1993 werden de praktijkruimtes uitgebreid en aangepast aan de eisen van een moderne dokterspraktijk. In 1982 verliet de familie De Broekert het dorp Beilen; de praktijk werd door dokter J. Dekker overgenomen.

Speurtocht

Wie zou meer kunnen vertellen over de geschiedenis van de keramische pot? Misschien buurman Albert Hepping? Hij woont immers al sinds 1932 naast de dokterswoning. Albert Hepping: "Die stenen pot ken ik niet. Ik weet wel dat het doktershuis een speciale drinkwatervoorziening had. Het dak is in een trechtervorm gebouwd, zodat het regenwater opgevangen kon worden. Ook het huis van Jan Joosten aan de Esweg had een speciale drinkwatervoorziening. Je zou eens naar Albert Padding, de lood-

gieter, kunnen gaan. Of neem eens contact op met dokter De Broekert, de voorganger van Dekker.”

Mijn nieuwsgierigheid was nu echt geprikkeld en eerst werd een foto van de pot naar dokter Dirk de Broekert gemaild die tegenwoordig in Didam woont. Het echtpaar De Broekert kon zich de aanwezigheid van de pot niet goed herinneren. Zo'n pot had in de apotheek gestaan, maar zekerheid was er niet. Wel werd er duidelijkheid verschaft over de drinkwatervoorziening. “Het dak van het huis was inderdaad zo geconstrueerd dat er zo veel mogelijk water opgevangen kon worden. Het huis heeft verscheidene puntaken met in het midden een plat stuk, boven het trappenhuis, voor de opvang van het water. Via een pijp kwam het water dan in een put in de tuin en vandaar kon het met een handpomp in de bijkeuken opgepompt worden. Toen wij daar in 1962 kwamen wonen was er uiteraard al leidingwater en wij hebben de put toen laten dichtgooien, omdat deze te gevaarlijk was voor de kinderen. De pomp is later ook verdwenen toen dat deel van de woning werd verbouwd.”

Albert Padding

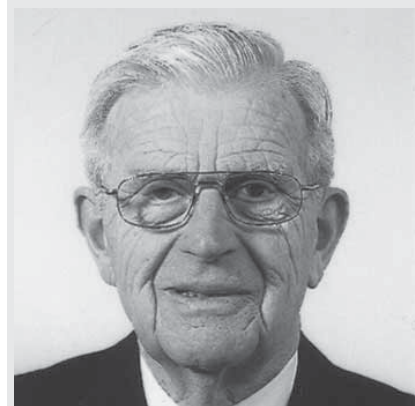
Vervolgens ging ik met de foto van de pot op pad. Dat is eigenlijk wel een beetje een oneerbiedige benaming voor een voorwerp dat toch wel enige distinctie uitstraalt: gesierd met een wapen met twee leeuwen, een kroontje en de woorden ‘By her majesty’s royal letters patent’ en daaronder: ‘G.G. Heavings. Improved patent. Gold medal self cleaning rapid water filter Boston England’.

Gelukkig beschikt Albert Padding over een goed geheugen. Na een nachtje slapen wist hij een belangrijk deel van de puzzel in te vullen: “Ik herinner mij de woning van dokter Gorter heel goed. In 1946 kwam ik bij mijn vader in de zaak te werken en wij hadden het dokterspand aan de Markt in onderhoud. Dat huis had een eigen drinkwatervoorziening. In de kelder stond een watertank van 200 liter; met een elektrische centrifugaalpomp werd het water uit een welput opgepompt. Op die pomp zat een drukschakelaar en wanneer de waterdruk omlaag ging, sloeg de pomp, die een opvoerhoogte had van ongeveer 20 meter, automatisch aan en werd de tank weer gevuld. Door de waterdruk van 1 tot 3 ½ atmosfeer was er in het hele huis stromend water voor de wastafels en het bad. Er was zelfs warm water voor de wastafels. Het warme water werd geleverd door een boiler die aangesloten was op de centrale verwarming. Voor die tijd was dat een heel moderne installatie.

Er waren meer huizen in het dorp die een eigen drinkwatervoorziening hadden. Het waren de grotere huizen, de villa's, bij-

Het platte dak

Albert Padding

Linksboven: 'By her majesty's royal letters patent' en daaronder: 'G.G. Heavings. Improved patent. Gold medal self cleaning rapid water filter Boston England'.

Rechtsboven: Het handvat in de vorm van een leeuwenkop.

Het waterfilter, gefotografeerd bij Raffaella Marcis en Robert Vloot

voorbeeld die van veearts E.H. Koning aan de Stationsweg en zijn collega D.J.R. Mensema aan de Asserweg, waar nu oud-garagehouder Jaap Thalen woont. Ook de villa van assurantieman J. Schierbeek aan de Asserweg en de notariswoning van F. van der Ley in de Bisschopsstraat waren er mee uitgerust.

Die stenen pot stond in een hoek bij een fonteyntje van de apotheek van dokter Gorter. Ik veronderstel dat het welwater eerst gefilterd moest worden, voordat het gebruikt kon worden voor de hoestdrankjes. In de pot zal ongetwijfeld filterzand hebben gezeten voor de zuivering van het water".

Deze laatste veronderstelling van Padding werd voorgelegd aan dokter Dekker: "Dat zou heel goed kunnen, want ik kan mij niet voorstellen dat dokter Gorter vroeger gedemineraliseerd water gebruikte voor het maken van een dropdrankje".

Ook een conservator van het Rijksmuseum voor de Natuurwetenschappen en de Geneeskunde, het museum Boerhave in Leiden, klonk de verklaring van Padding heel plausibel in de oren.

Onderbouwing van de theorie

De beheerder van het Nederlands Waterleidingmuseum in Utrecht wist het fijne te vertellen over de waterfilters.

De stad Londen haalde in het begin van de 19de eeuw het drinkwater uit de met rioolwater zwaar vervuilde Theems. Besmettelijke ziekten zoals cholera en tyfus kwamen dan ook veel voor. De Engelse keramist John Doulton ontwikkelde in 1827 een filter voor de zuivering van het drinkwater. Koningin Victoria onderkende in 1837 het belang dat zo'n filter had voor de gezondheid van haar hofhouding. Zij gaf John Doulton het recht om zijn voorwerpen te versieren met de koninklijke kroon. De zoon van John, Henry Doulton ontwikkelde het waterfilter verder in dezelfde tijd dat de beroemde Franse bacterioloog Louis Pasteur zijn ontdekkingen deed.

Henry Doulton introduceerde in 1862 het 'Doulton Manganous Carbon Filter' en in 1906 het waterfilter dat gelijkwaardig was

aan het waterfilter van Louis Pasteur. Dit filter, voorzien van een speciaal zand en carbon, werd al snel geaccepteerd in ziekenhuizen, laboratoria en voor huishoudelijk gebruik in de hele wereld. Ook nu weer was de waardering van het Engelse koningshuis groot: in 1901 werd Henry Doulton door koning Edward VII in de adelstand verheven en een jaar later mocht de naam van de fabriek de toevoeging 'Royal' dragen.

Het waterfilter wordt nog steeds in de hele wereld gebruikt; de eerste werden gemaakt in 1827 en sinds 1983 is het filter ook verkrijgbaar in de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Het apparaat is heel effectief gebleken; het verwijdt maar liefst 99% van de bacteriën.

De veronderstelling van Albert Padding dat het waterfilter werd gebruikt in de Beiler doktersapotheek voor bereiding van hoestdrankjes was dus geheel gerechtvaardigd.

Henry Doulton

De binnenkant van het waterfilter

Louis Pasteur (1822-1895) was een Frans scheikundige en bioloog, vooral bekend van de naar hem vernoemde pasteurisatie-techniek en door zijn ontdekking van het vaccin tegen hondsdolheid.

Psychiatrische Gezinsverpleging in Beilen

deel 2: Gezocht: een geschikte locatie

G.H. Kamphuis

Jarenlang is een deel van de verpleegden van Beileroord gehuisvest geweest bij particulieren. In enkele artikelen vertel ik hierover.

Samenvatting deel 1

1918/1919: mr. Eilerts de Haan, de Drentse gedeputeerde, had zijn best gedaan. Hij had ter plekke gekeken hoe het met de gezinsverpleging in het Belgische plaatsje Geel was gesteld en hij had daarover zeer positief gerapporteerd. Hij had zijn medegedeputeerden bewerkt en een pleidooi gehouden ten overstaan van de provinciale bestuurders van Friesland en Groningen. Zijn inspanningen werden beloond, want de drie noordelijke provincies besloten gezamenlijk een gezinsverplegingsproject te beginnen.

Op verkenning in Drenthe

Er werd een 'Interprovinciale Commissie inzake Gezinsverpleging' gevormd, die tot taak kreeg de zaak te verkennen en voor te bereiden. Natuurlijk kwam al gauw de vraag naar voren waar de jonge kolonie voor gezinsverpleging gevestigd moest worden. Gezien het Drentse initiatief lag het voor de hand dat dit ergens in Drenthe zou zijn, maar voor het overige lag de keuze van de locatie bepaald niet bij voorbaat vast. In feite dacht de Commissie in eerste instantie bijvoorbeeld niet aan het dorp Beilen; men ging zich eerst elders oriënteren.

Zo werd op 12 mei 1921 een bezoek gebracht aan Wijster, waar een terrein van bijna 130 ha in ogenschouw werd genomen, vlakbij de toen nog bestaande treinhalte aldaar. Nog diezelfde dag reisde de Commissie door naar het Zeijerveld in de buurt van Zeijen, waar het zogenaamde Haesveld werd bekeken. Hier ging het om een stuk grond van ongeveer 75 ha.

In deze verkennende fase pinde de Interprovinciale Commissie zich nogal vast op de gedachte van een soort agrarische gemeenschap, een kolonie in de wat engere zin des woords. Men dacht dus niet zozeer aan een reeds bestaande woonkern, maar veel eerder aan een nieuw op te zetten project met een aantal landbouwbedrijfjes van bescheiden omvang. Hier zouden zich dan boerengezinnen moeten vestigen die, zo was de bedoeling, 'een aardige

bijverdienste' zouden krijgen door patiënten in huis te nemen. Achteraf kun je je afvragen waarom de Commissie zich in het begin zo vastbeet op het spoor van een nieuw te stichten agrarische kolonie. Het voorbeeld van Geel, waar Eilerts de Haan over had gerapporteerd, zal natuurlijk van invloed zijn geweest. Immers, daar werden de patiënten niet alleen in de plaats zelf ondergebracht, maar meer nog bij de boerenfamilies in een ruime kring rondom het dorp. Maar toch was er een verschil. In Geel was sprake van een geleidelijk ontstane, eeuwenoude traditie, waarbij geesteszieken in een reeds bestaande samenleving werden opgevangen, terwijl hier in Drenthe een geheel nieuwe kolonie zou moeten ontstaan, apart van de naburige dorpen. Waarschijnlijk heeft dus nog iets anders meegespeeld. Het wordt niet zo expliciet in de archiefstukken vermeld, maar soms wordt toch heel terloops verwezen naar de Maatschappij van Weldadigheid, de schepping van generaal Van den Bosch in Frederiksoord en Wilhelminaoord. Ook hier was een kolonie nieuw opgezet, ook hier waren keuterijtjes gevestigd om de woeste gronden te ontginnen en te bewerken, terwijl de kolonisten konden fungeren als pleeggezin, zij 't niet voor patiënten, maar voor vondelingen en wezen. Het is denkbaar dat dit alles meespeelde in de hoofden van de heren commissieleden.

Wijster of Zeijen: - discussie en dilemma

Na de eerste verkenning moest de Commissie tot een beslissing komen.

Wat betreft de kwaliteit van de grond ging de voorkeur uit naar het terrein in Wijster, constateerde de landbouwdeskundige, professor Jacob Elema, die door de Commissie in de arm was genomen. De toestand van de bodem in Wijster was volgens hem ronduit gunstig, terwijl het Haesveld bij Zeijen wel het

Johannes van den Bosch (1780-1844), Nederlands staatsman en filantroop. Hij was onder andere de oprichter van de Maatschappij van Weldadigheid, gouverneur-generaal van Nederlands Oost-Indië (1828-1834) en minister van Koloniën (1834-1839).

Frederiksoord, in 1818 gesticht door de Maatschappij van Weldadigheid. Werklozen werden te werk gesteld; ze bewerkten het land en woonden in koloniehuisjes. In Frederiksoord zijn deze kleine huisjes nog steeds te herkennen.

Wijster, de Bruntingerweg, gezien vanuit de richting Bruntinge, omstreeks 1910. De schaapskudde van Hulzebosch met vanaf links: Jan, Lukas en Roelof Hulzebosch. Uiterst rechts de boerderij van Jac. Hidding; links daarvan in het midden van de foto het pand van M. Koning.

Een deel van het voormalige provinciehuis, nu Drents Museum, te Assen, waar de besprekingen van de 'Interprovinciale Commissie inzake Gezinsverpleging' plaatsvonden.

slechtste deel van het hele Zeijerveld genoemd moest worden. Het zou een dure zaak worden de grond van het Haesveld geschikt te maken voor de landbouw; voor weiland was de grond nog minder geschikt. Eigenlijk kwam de zaak er op neer, dat de boerenbedrijven hier in de gegeven situatie niet renderend gemaakt konden worden. Op die manier zou het experiment met de gezinsverplegingskolonie natuurlijk vastlopen.

Echter, Wijster had weer andere nadelen. Deze locatie lag veel te afgelegen. Hoe zou men bijvoorbeeld ooit een dirigerend geneesheer hierheen kunnen lokken? Bovendien was de afstand tot de psychiatrische kliniek in Groningen en het gesticht 'Dennenoord' in Zuidlaren te groot. Met deze instellingen zou de nieuwe kolonie wel contact moeten hebben in verband met een gewenste uitwisseling van patiënten.

Dan toch maar een keuze voor het Haesveld bij Zeijen? Als de agrarische opzet werd losgelaten en als men een wat groter aantal eenvoudige woningen in plaats van boerderijtjes zou bouwen, dan zouden hier wellicht handwerkslieden en arbeiders gaan wonen bij wie de patiënten onderdak konden krijgen. Daarmee verviel het bezwaar van de slechte bodemkwaliteit van het Haesveld.

Maar opnieuw rees er twijfel. Waar zouden die arbeiders werk moeten vinden? In Assen was weinig industrie, dus was het illusoir om 'goede arbeiders' naar Zeijen te krijgen.

Op deze wijze kabbelde de discussie voort, zonder dat het lukte om binnen de Commissie alle neuzen in één richting te laten wijzen. In deze fase restte de voorzitter slechts de spijtige conclusie dat er een gebrek aan overeenstemming was.

De keuze voor een bestaand dorp

De tijd bracht aldaar de nodige raad. Een eenvoudige rekensom leerde dat een agrarische kolonie onvoldoende basis bood voor de op te zetten gezinsverpleging. Als men uitging van boerenbedrijven van ongeveer 7 ha, dan zou het terrein in Wijster plaatsbieden aan hooguit 15 bedrijven, waar zo'n 20 à 40 patiënten geplaatst konden worden. Voor het kleinere Haesveld in Zeijen viel dit rekensommetje nog ongunstiger uit. Het was duidelijk, dat op deze manier te weinig patiënten opgevangen konden worden. Wilde de kolonie voor gezinsverpleging levensvatbaar zijn, dan zou die na verloop van tijd moeten uitgroeien tot de omvang van 200 patiënten, hetgeen betekende dat men al gauw zo'n 100 gezinnen nodig had.

Het had dus voordelen voor een groter, bestaand dorp te kiezen. In dit geval hoefde er veel minder gebouwd te worden en kon men in hoofdzaak volstaan met een bescheiden centrale inrichting of 'koloniehuis'.

Na het bezoek aan Wijster viel de aandacht min of meer vanzelf op het dorp Beilen, dat bij nadere beschouwing heel geschikt werd geacht, ook al om zijn gemengde bevolking van landbouwers, neringdoenden, arbeiders en burgers. Rondom het dorp lagen boerderijen, in het dorp woonden kleine middenstanders. Het lag pal aan de spoorweg en betrekkelijk dicht bij Assen. Na alle eerdere discussies en palavers konden de leden van de Interprovinciale Commissie eigenlijk geen geschiktere plaats bedenken. Even werden nog een paar andere mogelijkheden genoemd, zoals Gasselte, Gieten en Borger. Maar de voorkeur begon steeds meer naar Beilen uit te gaan. Het werd hoog tijd om daar eens te gaan praten.

De Brinkstraat in Beilen, een dorp met een gemengde bevolking van landbouwers, neringdoenden, arbeiders en burgers. Rechts zien wij Hotel Takens. Dit bevond zich waar nu kledingzaken zijn gevestigd. Deze foto is omstreeks 1915 genomen.

Geraadpleegd:

- Directiearchief van het voormalige psychiatrische ziekenhuis Beileroord te Beilen.
- P. van der Esch, *Beileroord 1922-1972 Vijftig jaar gezinsverpleging*, Beilen, 1972.
- L. Lambrechts, *Een steen in de vijver. Ontstaan, groei en ontwikkeling van de Maatschappij van Weldadigheid*, Steenwijk, 1985.

60 Jaar SV Halen

**F. Andringa,
K. Bolding,
F. Hoving en
K. Wichers.**

In 1946 ging de Sportvereniging Halen van start met 57 leden. Op 4 september 2006 viert de vereniging haar 60-jarig jubileum met een ledental van ongeveer 550.

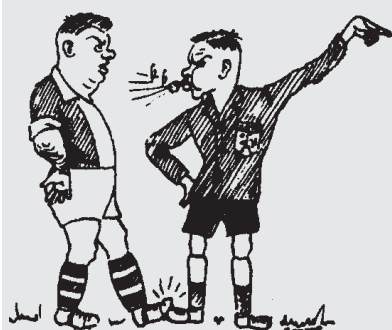
Niet alleen het ledental groeide sterk, aan de aanvankelijke afdelingen voetbal, korfbal en gymnastiek, zijn in de loop van de tijd een tennis- en een volleybalafdeling toegevoegd.

De voorgangers

SV Halen was niet de eerste sportvereniging in Hooghalen. De voetballers hadden zich al omstreeks 1934 verenigd in 'Voetbal Is Nuttig En Aangenaam' (VINEA) en later in Haler Boys. Deze vereniging ging echter ter ziele in 1938 of 1939. Er werd gespeeld op een stuk land van Koop Boer over het spoor, tegenover Berend Abbing. Haler Boys begon met slechts acht leden te trainen. Later werden er zelfs twee tot drie teams op de been gebracht.

Ook werd er al gekorfbald in Hooghalen. 'Door Inspanning Ontspanning' (DIO) kende waarschijnlijk twee twaalfallen. In 1941/1942 werd de vereniging opgericht en eind 1944 alweer opgeheven. DIO speelde haar wedstrijden achter de boerderij van Hendrik Hulzebos, tegenover de melkfabriek.

Het Noordeinde van het dorp kende een eigen korfbalvereniging, 'Door Sport Vriendschap' (DSV), met spelers van de Asserweg, 't Veld en een deel van Graswijk. De 'veldaccommodatie' lag achter de boerderij van Js. Talens.

*"Wou je mij van het veld sturen?
Laat me niet lachen, man, het is
mijn eigen weiland!"*

Haler Boys, circa 1935, op het voetbalveld achter de boerderij van Koop Boer (Hof van Halenweg).

Boven, vanaf links: Bertus Talens, Roelof Eggens, Hendrik Snoeijing, Jan Lunsing en Gerrit Wiggering. Onder: Lambertus Hoving, Willem Eefting, Douwe Braam, Willem Seubring (doelman), Willem Vroom, Jan Weurding, onbekend en Hendrik Tap.

Hooghalen krijgt een omni-sportvereniging

De Tweede Wereldoorlog was al ruim een jaar voorbij en de bevolking had het normale leven weer enigszins opgepakt. In de omringende dorpen werd al weer gesport, maar in Hooghalen wilde dit niet echt van de grond komen. Toch waren er enkele mannen die graag wilden voetballen. Op 4 september 1946 kwamen zij samen in café A.K. Mulder. Op deze oprichtingsvergadering van SV Halen werden H. Snoeijing, G. Abbingh, B. Jansen, E.B. Venema en A.K. Mulder tot bestuursleden gekozen. In eerste instantie moest er een naam worden gekozen. De voorkeur ging uit naar 'Haler Sport Vereniging' (HSV). Het oprichten van de nieuwe sportvereniging was niet zo eenvoudig als het lijkt. De 'Drentse Voetbal Bond' (DVB) stelde enkele harde eisen. Zo moest de nieuwe vereniging uit minimaal veertig leden bestaan en twee teams in de competitie hebben. Daarnaast moest men de beschikking hebben over een terrein van 105 x 69 meter en er moest een waarborgsom van f. 15,- bij de KNVB worden gestort. De DVB eiste een waarborgsom van f. 25,- plus de betaling van ongeveer f. 25,- oude schuld van de ter ziele gegane voetbalvereniging Haler Boys.

HSV wordt afgekeurd

In de eerstvolgende vergadering kregen de heren het bericht van de KNVB dat de naam HSV was afgekeurd. Er bestond al een vereniging met dezelfde naam. Als nieuwe opties werden Sportclub Halen, SV Halen, 'Hooghalen, Laaghalen en Omstreken' (HELO), 'Haler Voetbal-, Gymnastiek- en Korfbalvereniging' (HVGK) en 'Voor Ons Genoegen' (VOG) doorgegeven. Uit-

Schepnet

In het begin werd gespeeld achter de boerderij van Ot Eleveld ten noorden van het Middendorp. De Provinciale weg was er toen nog niet. Het speelveld lag langs het spoor. Vanaf 1949 tot aan de ingebruikname van het nieuwe complex werd gespeeld bij de boerderij van Js. Talens. De plaats wisselde nog wel eens vanwege het grazen van de koeien. Er lag altijd een schepnet klaar om de ballen uit de spoorloot te halen.

De kleedgelegenheid was bij café Mulder op meer dan een kilometer afstand van het sportveld.

De Drift

De Drift was tot aan het begin van de jaren zestig nog een zandweg, de oudste verbinding tussen Hoog- en Laaghalen. Kleed- en douchegelegenheden waren er de eerste jaren niet, laat staan een kantine. Vrouw Vos, die even verderop aan de Drift woonde, zorgde bij de wedstrijden voor thee.

Onenigheid

De opstelling van het eerste voetbal elftal was in de beginjaren kennelijk nogal eens aanleiding voor onenigheid. De gezaghebbende meester Wierenga regelde dan ook, zelfs jarenlang na zijn trainerschap, de opstelling. De bekendmaking vond plaats door middel van een handgeschreven briefje, bevestigd achter het raam van café Brunsting: discussie gesloten, geen wanklank!

Jaarlijkse voetbalontmoeting

Op de bestuursvergadering in januari 1951 werd voorgesteld propaganda voor de Sportvereniging te maken op het Kamp Schattenberg. Leden uit de Molukse gemeenschap heeft dit niet opgeleverd; wel leidde dit tot jaarlijkse voetbalontmoetingen tussen de SV Halen en het Molukse elftal. Een jaarlijks terugkerend evenement was verder de 'vriendschappelijke' wedstrijd tussen Hooghalen en Laaghalen.

eindelijk werd de naam: SV Halen. Na enkele pittige gesprekken werd G. Abbingh voorzitter. Op deze vergadering werd ook het inleggeld voor nieuwe leden bepaald. Voor senioren bedroeg dit f. 4,-- en voor aspiranten f. 1,50. De contributie werd vastgesteld op f. 1,-- per maand voor senioren en f. 0,50 voor de junioren.

Vaste stek

Op de bestuursvergadering van 16 december 1949 werd meegedeeld dat de gemeenteraad de aanleg van een sportveld had goedgekeurd.

Na enkele omzwervingen in de beginjaren -aanvankelijk werd gespeeld achter de boerderij van Ot Eleveld ten noorden van het Middendorp en later bij de boerderij van Jans Talens aan de Asserweg- werd op 7 september 1952 het nieuwe sportcomplex aan de Drift in gebruik genomen. Hiermee had Hooghalen zijn eerste gemeentelijke sportterrein. Het 'complex' bestond uit één veld voor voetbal en korfbal gezamenlijk en een oefenhoek.

Na lange discussies werd de huur vastgesteld op f. 125,-- per jaar. De gemeente vond dit in eerste instantie te weinig, omdat er ook op gekorfbald werd.

Maar wat is een voetbalveld zonder afrastering? De gemeente Beilen weigerde hieraan mee te betalen, wat aanleiding voor de vereniging was om een actie in eigen dorp te houden. De opbrengst hiervan was f. 504,-- gulden en 15,5 hl rogge. Dit laatste werd verkocht aan de plaatselijke zuivelfabriek. In totaal leverde de actie f. 885,35 op. De afrastering kon uit eigen zak worden betaald. Enkele jaren later was de gemeente Beilen toch van gedachte veranderd; zij nam de afrastering over van de SV Halen.

In 1972 werd de achterzaal van café Brunsting gepacht. Met vereende krachten werd het clubhuis verbouwd en gezellig ingericht als clubhuis van de SV Halen. De achterzaal van Brunsting heeft tot aan de opening van de eigen kantine in 1980 als clubhuis dienst gedaan.

Nieuwe accommodaties

Om mee te blijven gaan met de tijd moet je blijven vernieuwen. Dit was in Hooghalen al bekend. De aanleg van het gemeentelijke sportveld in 1952 was slechts een begin. Er kwamen meer leden, het aantal teams nam toe en er moest meer getraind worden. Het ene voetbalveld en het oefenhoekje was bij lange na niet toereikend meer.

De roep om verbetering van de sportaccommodatie werd steeds sterker. De oude kleedkamer, een houten 'barak', voldeed al

lang niet meer aan de eisen des tijds. De onderhandelingen met de gemeente verliepen echter zeer moeizaam. De gemeente wilde het terrein verplaatsen naar de Westerkampen aan de zuidzijde van het dorp, de vereniging bleef liever aan de Drift. Mede vanwege de hoge kosten van verplaatsing, stemde de gemeente uiteindelijk in met een forse uitbreiding van het sportterrein op de al bestaande locatie. Het nieuwe complex kreeg twee voetbalvelden, een korfbalveld, een trainingsveld en twee tennisbanen! Van de bouw van een kantine en nieuwe kleedkamers kon voorlopig echter geen sprake zijn. De SV Halen besloot daarop voor eigen rekening een kantine te bouwen.

Op 8 november 1980 was het zover dat de officiële opening kon worden verricht door burgemeester P. de Noord. De sleutel werd via een estafette van het gemeentehuis in Beilen naar het sportcomplex in Hooghalen gebracht, waarmee de opening van de velden en de ingebruikname van het clubhuis een feit was geworden.

Nieuwbouw van de kleedkamers was voorlopig nog niet in beeld. Hier kwam op 2 juni 1989 verandering in. Het Haler sportcomplex werd uitgebreid met een moderne kleedaccommodatie voor de drie buitensporten.

Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum in 1996 werd de nieuwe clubvlag onthuld. Het 500ste lid, Arwin Klaassens, overhandigde de vlag, die vervolgens door Bé Jansen, de initiatiefnemer voor de oprichting van de SV Halen, werd gehesen.

Privatisering

Rond 1990 kwamen de eerste gesprekken op gang over privatisering van de vereniging. De gemeente achtte de SV Halen een uitstekende vereniging om als eerste op eigen benen te laten staan. De eigen initiatieven en eigen financiering van bijvoorbeeld de kantine speelden hierbij een rol. Vooral omdat het de eerste keer was dat een gemeentelijke aangelegenheid op sportgebied werd geprivatiseerd, waren de onderhandelingen intensief en namen jaren in beslag. In 1998 waren de afspraken zover gekomen, dat begonnen kon worden met de renovatie en uitbreiding van de kantine, de tennisbanen (nu drie stuks) en de velden.

De opening van het nieuwe, geprivatiseerde complex vond plaats op 5 november 1999 door wethouder Th. Hilberts van de gemeente Midden-Drenthe.

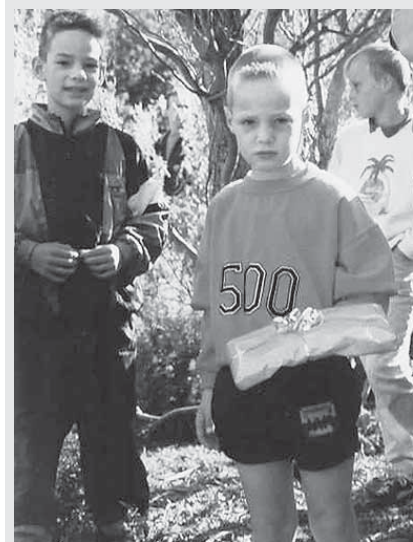
De afdelingen en hun successen

Korfbal

In 1955 wisten de korfballers kampioen te worden en voor het eerst te promoveren vanuit de afdeling naar het district van de

Bé Jansen, de initiatiefnemer van de oprichting van de SV Halen, is aanwezig bij het vijftigjarig jubileum van de vereniging. Bé Jansen was in de beginjaren naast bestuurslid ook actief voetballer.

Arwin Klaassens, het 500ste lid van SV Halen, heeft de clubvlag bij zich.

Korfballers uit het eind van de jaren veertig. Links met hoed de trainer/coach G. Abbingh, de eerste voorzitter van de vereniging.

Vanaf linksboven: J. Bakker, P. Bolding, R. Knol, J.F. Talens en H. Bakker.

Midden: R. Tap, onbekend, E. Smit, A. Odding, R. Braam en J.Vrieling. Onder: H. Strijk (?), D. Zwaneveld, B. Talens en G. Wiggering.

KNKB. Hier wist het twaalfstal zich ongeveer vijftien jaar lang te handhaven met goede resultaten.

Eind jaren vijftig werd er voor het eerst in de zaal gekorfbald tijdens het nieuwjaarstoernooi in Emmen.

Vanaf begin jaren zeventig speelde Halen zijn thuiswedstrijden in Borger. Halen had een voorsprong op veel andere teams, doordat er getraind kon worden in de sportzaal op de Militaire Sportschool in het dorp. In 1978 verhuisden de korfballers echter naar de sporthal in Beilen, die een stuk ruimer was.

Ook op het veld liep alles op rolletjes. In 1974 werd zelfs de AP Buitenbeker gewonnen. Ook mocht de sportvereniging op eigen terrein een korfbalinterland organiseren tussen Nederland en Engeland. Tot in de jaren tachtig bleef SV Halen op het gebied van korfbal erg succesvol. Maar in de jaren negentig kwam het

Halen 1 circa 1960.

Vanaf linksboven: Lambert Kinds, Bob van der Ley, Jan Paasman, Jacob Boelens, Ginus Oosting, Theo Abbingh en Ep Huisman.

Onder: Gerard Bazuin, Hendrik Jan Talens, Jan Wekema, Jelle Stoffers, Jo Abbingh en Jan Schuring.

keerpunt. De senioren wisten de eerdere successen, ondanks enkele kampioenschappen, niet te continueren. Enkele jeugdteams werden wel regelmatig kampioen.

Voetbal

In mei 1949 werd het hoofd van de Openbare Lagere School K.G. Wierenga trainer van de voetballers. In 1953 werd op de Militaire Sportschool getracht een trainer voor de voetballers aan te trekken. Onder hen bevond zich een zekere Rinus Michels uit Amsterdam.

In de loop van de jaren werden in de competitie door de verschillende elftallen vele successen geboekt. Opmerkelijk was, dat in het seizoen 1972/1973 zowel het eerste als het tweede voetbalteam onder leiding van trainer Hayo de Hoop kampioen werd. Het eerste team promoveerde naar de 1ste klasse Afdeling Drenthe. De afdeling voetbal bracht jaren achtereenvolgend vier seniorenteam op de been.

In 1976 won Halen de felbegeerde 'Johan Zijl Bokaal'.

Om te zorgen dat de jeugd zich voetballend beter kon ontwikkelen werd de samenwerking met Hijker Boys in 1991 gestart. De jeugd ging gezamenlijk onder de naam 'Hooghalen Hijken Combinatie' (HHC) deelnemen aan de competitie.

Meest recent hoogtepunt was de promotie van het eerste elftal in twee seizoenen van de 6de klasse naar de 4de klasse van de KNVB. Halen 1 wist zich tot 2004 in deze klasse te handhaven.

Gymnastiek

Vanaf de oprichting is gymnastiek onderdeel van de omni-vereniging. Meester Heins van de Openbare Lagere School was een van de gangmakers.

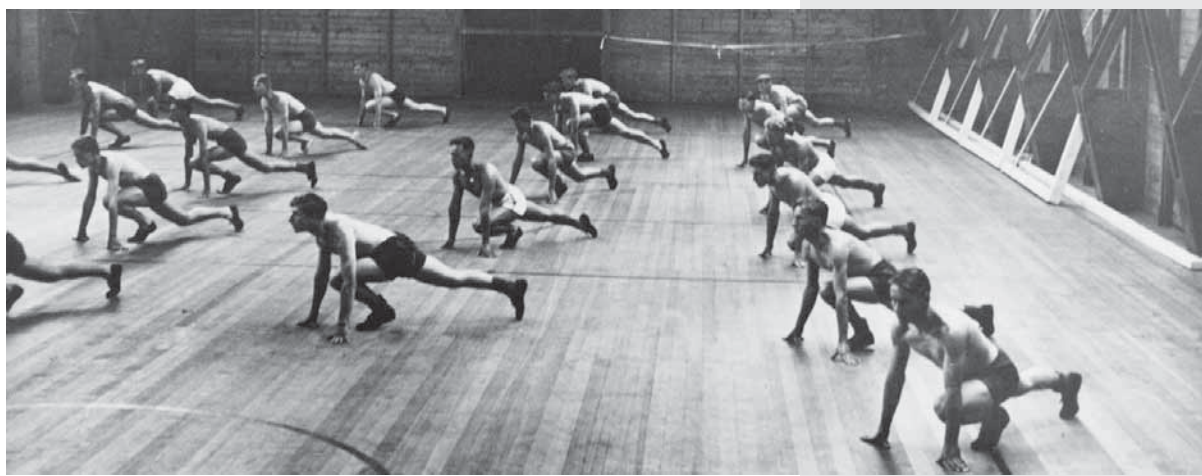
Strikte regels

De sportzaal van de 'School Militaire Lichamelijke Opvoeding' (SMLO) werd welwillend aan de SV Halen beschikbaar gesteld. Er waren wel strikte regels; het onderstaande is maar een greep uit het archief:

Betreden en verblijven in het kamp:

- a. 5 minuten voor de aanvang van de lessen worden de leden gezamenlijk van de ingang van het kamp door één van de bestuursleden der vereniging langs de kampstraat geleid naar het gymnastieklokaal.
- b. Onmiddellijk na het beëindigen van één van de lessen worden de leden door een bestuurslid langs de kampstraat teruggeleid naar de ingang van het kamp.
- c. Rijwielen worden in de rijwielloods geplaatst.
- d. Het betreden van andere gebouwen dan het gymnastieklokaal en rijwielloods is ten strengste verboden.
- e. Alleen leden hebben toegang tot het kamp.

Gymnastieklokaal van de S.M.L.O.

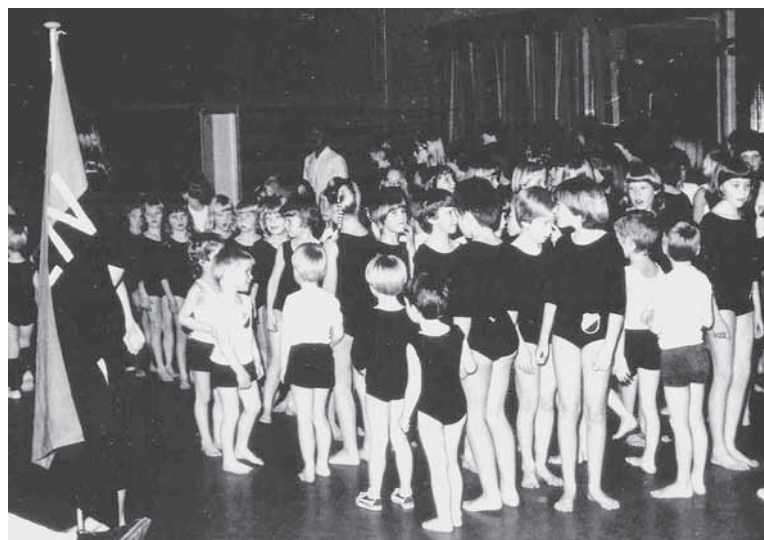

Een volle bak tijdens een van de succesvolle gymnastiekuitvoeringen in het 'Haler Hoes'

Klaverjassen en darten

Nog steeds erg populair bij de vereniging is de maandelijkse klaverjasavond met leuke prijzen. Niet alleen oudere leden doen hier aan mee, maar ook jongvolwassenen weten de weg te vinden naar het clubhuis. Met de stijgende populariteit van het darten, werd deze sport ook geïntroduceerd bij de vereniging. Al zes jaar achtereenvolgend wordt het Haler kampioenschap met succes georganiseerd. Elk jaar stijgt het aantal deelnemers.

De gymleraren werden gerekruteerd uit de S.M.L.O.; bekend was R.R. Spierenburg; hij verzorgde in 1957 ook de voetbaltraining. De eerste jaren bestonden de lessen uit een combinatie van gymnastiek en korfbaltraining.

Op 23 maart 1971 maakte de afdeling gymnastiek voor de eerste keer gebruik van de gymzaal in het nieuwe dorpshuis aan de Stengelinstraat. Vanaf dat jaar was de gymuitvoering een jaarlijks hoogtepunt. Gymnastiek is de basissport van de omni-vereniging; veel kinderen maken vanaf hun vierde jaar kennis met de SV Halen. De afdeling kende ups en downs; aan het eind van de vorige eeuw stond gymnastiek onder leiding van mevr. Trijntje Huiting. Het is de grootste afdeling binnen de vereniging met ruim 160 actieve deelnemers.

Tennis

Initiatiefnemers voor het oprichten van een afdeling tennis waren Puck Ordelman, Joke Weggemans en Jacob Oldenkamp.

In het seizoen 1976-1977 werd de tenniscommissie in het leven geroepen. Geheel in eigen beheer werd een baan van betontegels aangelegd. Deze werden gehaald bij een school in Hijken. Veel leden, die vaak ook een andere tak van sport bedreven, maakten graag gebruik van de mogelijkheid om kennis te maken met de tennissport. De eerste jaren werd les gegeven door dhr. Vermeltvort, oud-sportinstructeur van de SMLO.

Een competitie kon worden gespeeld toen de nieuwe gravelbanen waren aangelegd. In het begin van de jaren tachtig was dat zo ver. Binnen de vereniging is jarenlang gestreden om de Puck Ordelman trofee, of wel de Puck-Cup.

Toneeluitvoering in de beginjaren. Vanaf links: Berend Jager, Bé Jansen, Roeloffje Braam, Grietje Wiggerink, Roelof Smit, Gezienus Abbingh en Geesje Jansen.

Fuseren

Het was het bestuur van de volleybalvereniging 'Haler Volleybal' (HALVO), altijd al een doorn in het oog dat er twee sportverenigingen in één dorp waren. Al eerder waren er pogingen tot fuseren ondernomen, maar dit werd door een deel van de volleyballers tegengehouden. Midden jaren negentig was iedereen binnen HALVO het over de fusieplannen wel eens. Het ledenaantal nam af en om een sportieve toekomst te behouden kwam de fusie in 1997 tot stand.

Terwijl HALVO geen jeugdspelers meer kende, volleyballen er tegenwoordig 36 kinderen in de jeugdafdeling van SV Halen. Daarnaast zijn er ook twee damesteams en drie recreantenteams.

Bijverdienen om de contributie laag te houden

Al eerder hebt u kunnen lezen dat de Haler bevolking erg betrokken is bij de sportvereniging. Waar kun je je nu ook nog met zoveel sporten bezig houden voor zo weinig geld! Om de contributie laag te houden organiseert het bestuur al vanaf het begin activiteiten waarbij de vereniging geld kan verdienen. De succesvolle inzamelingsactie voor een afrastering rond het veld is al genoemd. Maar ook hielpen de leden mee met het aardappel-rooien, of ze verkochten oliebollen tijdens oud en nieuw. In de jaren zestig werd er jaarlijks een bazaar georganiseerd in Café Brunsting. Ook ging men een aantal avonden rookworsten inpakken bij de Coveco in Assen.

Tegenwoordig verdient de vereniging bij met kaartcontrole en het schoonmaken van de TT-baan tijdens en na afloop van de TT en het WK Superbike.

SV Halen is meer dan alleen voetbal, korfbal, tennis, gymnastiek en volleybal

Hoewel de sportvereniging SV Halen vijf sporten kent, wordt er door alle leden gezamenlijk ook nog aan andere activiteiten gedaan, hierbij geholpen door de activiteitencommissies binnen de verschillende takken van sport.

Vanaf het begin werd jaarlijks een 'sportuitvoering' gehouden. Deze bestond uit een toneelstuk, gespeeld door leden van de SV Halen met bal na.

Het eerste toneelstuk in 1947 werd zelfs op drie avonden opgevoerd: 'Filmmaniakken' onder leiding van H. Plenter. Meester Heins speelde in de beginjaren een belangrijke rol als regisseur. Jarenlang, tot aan het einde van de vorige eeuw, was de toneeluitvoering een samenbindende activiteit binnen de vereniging. Vanwege de teruglopende bezoekersaantallen in de jaren negentig van de vorige eeuw moest echter worden besloten de jaarlijkse toneeluitvoering te schrappen.

Tijdens het jaarlijkse sportweekend konden jeugd en senioren deelnemen aan atletiek. Onvergetelijk zijn de voetbalwedstrijden tussen Hooghalen en Laaghalen op de vrijdagavond. Ook werd er gestreden om het stratenvolleybalkampioenschap. In de jaren tachtig is enkele keren een minitriatlon georganiseerd. Andere bijzondere activiteiten waren: eierzoeken voor de jeugd op eerste paasochtend, neutieplikken voor de oudere leden, er is een actieve trimgroep, een groep klootschutters, het jaarlijkse dartoernooi, enzovoort.

Reünie examenklassen Openbare (M)ULO 1965

H. Wilbrink-Spoelder

Zaterdag 14 januari 2006 werd de reünie gehouden van de twee examenklassen van de Prof. dr. G.A. de Leeuwschool voor (M)ULO uit 1965.

Schoolband

De schoolband bestaande uit o.a. Ron den Boef, Hans, Meiti en Carla Vermeltvort, Henk Olijve, Jannie Jager (helaas al overleden), Bert Oldenburger en Ger Havinga was bijna compleet, ze hadden hun instrumenten niet bij zich, maar de oude foto's kwamen wel uit de doos. En hoewel Bert niet in deze klas(sen) had gezeten, kwam hij later op de avond nog wel een glaasje meedrinken en een praatje maken.

Achtentwintig leerlingen en vijf docenten kwamen voor een gezellige middag/avond bij elkaar in café de Markt in Beilen. De meeste leerlingen en docenten hadden elkaar veertig jaar geleden voor het laatst gezien en ze waren nieuwsgierig hoe de anderen er uit zouden zien. Het feest der herkenning was dan ook erg groot en steeds als er iemand binnenkwam, ging er een gejuich op. De stemming zat er meteen goed in.

Opdracht

De opdracht die de leerlingen meegekregen hadden, een A4tje waarop in het kort een levensloop was geschreven zonder naam toe te voegen, was door bijna iedereen uitgevoerd. Later op de middag werden de door elkaar gehusselde brieven uitgedeeld en voorgelezen. Men moest raden over wie het ging. Toen de persoonlijke brieven werden voorgelezen, was het heel verrassend te horen wat men na de MULO-tijd allemaal had gedaan.

Zo waren er zeven klasgenoten in het onderwijs beland, verder zijn ze werkzaam als politiebeambte, militair (nu in ruste), apothekersassistente, manager bij Schoevers, agrariër, middenstander, hulpverleenster FIOM, secretaresse, reisleidster voor verre reizen, gemeentebestuurder, bankmedewerker, eigenaar van een Hemawinkel, IT-specialist, kortom een zeer

uiteenlopende groep die het in het leven goed heeft weten te redden en die kon terugkijken op een leuke schooltijd.

Helaas afwezig

Helaas waren twee van de eindexamenkandidaten in de loop der jaren overleden: Jantje Snijders en Jan Bouwmeester. Beiden kwamen uit Wijster, waar destijds een groot deel van de leerlingen woonde.

Twee docenten waren niet van de partij, mevrouw Tjoelker en de heer Dees. Zij zijn beiden reeds over de 80 jaar en nog in goede gezondheid. Mevrouw Tjoelker had een mailtje met haar groeten gezonden en de heer Dees was door omstandigheden niet in staat te komen.

Wonen

Ook interessant was, waar iedereen was gaan wonen. Drenthe blijkt favoriet bij de oud-leerlingen: 22 wonen in Drenthe en zes hiervan in Beilen of in de gemeente Midden-Drenthe; zeven wonen in Gelderland, twee in Groningen, één woont in Noord-Holland (Amsterdam) en één in Utrecht (Houten).

*De examenklassen in 1965.
Vooraan zittend, vanaf links:
G. Peters, H. Reinds, M. Groenewoud, I. Frowein, R. Stevens,
E. Manders, onbekend en J. Oostenbrink.*

*Tweede rij zittend: J. Snijders,
J. Veldkamp, H. Klooster, H. Vermeltvort, G. Gils, onbekend,
H. Kwint en J. Hulsebosch.
Staand: T. Schipper (?), G. Nijboer,
T. Wessels, E. Bos, onbekend,
H. Spoelder, L. Rijkens, onbekend,
onbekend, W. Pots, onbekend,
R. Wessels, onbekend, J. Klaasens,
R. de Boef, R. de Weerd en onbekend.*

Vooraan zittend, vanaf links:

G. Havinga, R. Stevens, G. Peters en P. Akkerman.

Eerste rij: L. Rijkens, H. Spoelder, H. Reinds, M. Groenewoud, G. Gils, I. Frowein, G. Posthoorn, H. Klooster, J. Oostenbrink, E. Bos en J. Klaassen.

Tweede rij: R. Timmer, G. Gils, J. Veldkamp, A. Koopman, H. Klaasens, W. de Jonge, G. Nijboer, O. Brunsting en E. Wallis.

Derde rij: H. Tulner, W. van Es, R. den Boef, W. Pots, M. Vermeltvort, H. de Groot, T. Wessels en R. Wessels.

H. Vermeltvort ontbreekt op de foto, omdat hij later kwam.

(Foto: T.L. Kroes)

Herinneringen

Oude rapporten en de agenda van leraar G. Havinga, met daarin de cijfers van proefwerken en overhoringen, kwamen uit de tassen en de verhalen kwamen boven. Er werd nog eens gememoreerd hoe op de terugweg naar Wijster in De Paltz bij bakkerij W. Berghuis halt gehouden werd om gevulde koeken te kopen. Ook werden er losse sigaretten gekocht. Stiekem werden die opgerookt. De meisjes uit Wijster moesten altijd voorop fietsen vanwege de wind. (Hopelijk zijn de heren nu galanter.)

De schoolreisjes naar Vlieland, een fietstocht naar Eelde en Tynaarlo, feestjes op zolder bij bakkerij Pots in de Kruisstraat, alles lag nog vers in het geheugen.

De om half vier begonnen reünie duurde tot laat in de avond. Schrijfster dezes moest om 22.06 uur de trein halen en toen ik wegging, was de bijeenkomst nog niet afgelopen. We kunnen wel zeggen dat we op een zeer geslaagde reünie kunnen terugkijken, er gingen al verzoeken rond om het over een paar jaar te herhalen.

Gemeenteveldwachters in Beilen deel 4

In deze aflevering van Gemeenteveldwachters in Beilen vertelt Jan Maas over de veldwachters Hofland en Bakker.

J. Maas

Pieter Hofland

Aanvankelijk had Pieter Hofland, die sergeant was in het garnizoen Gorinchem van het 8^e regiment infanterie, gesolliciteerd naar de post van bewaarder 3^e klasse in het huis van Arrest en Justitie te Assen. Hij werd daar aangenomen, maar moest dan wel onmiddellijk aan de slag. Dat ging echter niet, omdat zijn diensttijd er nog niet helemaal opzat. Hij moest een flinke som geld betalen om vervroegd als militair ontslagen te worden. Dat had hij er niet voor over, en zo ging de baan als cipier aan zijn neus voorbij. Toen zijn militaire dienst werkelijk tot een einde was gekomen, probeerde hij het opnieuw en schreef aan de Commissaris des Konings van Drenthe een algemene sollicitatiebrief, nu bij voorkeur voor een functie als veldwachter. Onder andere noemde hij Assen waar hij graag benoemd wilde worden, maar daar was geen vacature. In Hoogeveen kon hij aan de slag, maar dat wilde Hofland niet. Uiteindelijk werd hij per 1 december 1861 in Beilen tot gemeenteveldwachter benoemd. De nieuwe diender was in Amsterdam geboren en opgegroeid. Net achttien jaar oud had hij zich vrijwillig gemeld voor het leger en diende acht jaar bij de infanterie. In 1859 werd hij bevorderd tot sergeant.

Toen Hofland vanuit Gorinchem naar het Drentse platteland kwam, telde hij 26 jaren. Al kort na zijn benoeming kreeg hij

In deel 3 stonden de geschiedenissen van de veldwachters Rottinghuis en Wolters en ook van de tijdelijke veldwachter Jan Krans. Deze aflevering gaat over de in Amsterdam geboren veldwachter Hofland en de uit het Noord-Hollandse stadje Hoorn afkomstige veldwachter Bakker. Van december 1861 tot februari 1878 zorgden zij voor het handhaven van orde en rust in Beilen.

Dure jaarwisseling

Op 1 januari van het jaar 1866 bekeurde veldwachter Hofland in Beilen E. Dumon, M. Spijker, J. Kok en H. Nijenhuis voor het afschieten van een pistool. Zij werden ieder veroordeeld tot een boete van twee gulden, een half weekloon in die tijd.

Overzicht

Veldwachter Pieter Hofland werd geboren op 7 november 1835 in Amsterdam. Hij was de zoon van Jacobus Hofland en Leintje de Graaf. Tot hij vrijwillig konings wapenrok aantrok, woonde hij in Amsterdam. Tijdens de acht jaren die hij bij de infanterie diende, bracht hij het tot sergeant. Daarna werd hij in 1861 veldwachter in Beilen en bleef dat negen jaar. Hij trouwde op 29 november 1862 te Beilen met Geesje Kuipers. Het paar kreeg zeven kinderen, waarvan zes te Beilen werden geboren: Jacobus in 1863, Ymke in 1865, Hilbert in 1868 die jong overleed, weer een Hilbert in 1869, Johannes in 1875 en Anna in 1877: in Ambt Ommen werd in 1871 een dochter geboren. Na zijn functie als veldwachter en zijn uitstapje naar Ambt Ommen was Hofland vanaf ongeveer het jaar 1872 boodschapper en deurwaarder in Beilen. In 1880 vertrok hij naar Groningen, waar hij tot 1885 woonde en werkte. Zijn vrouw overleed in maart 1882. Op 8 januari 1885 vertrok hij naar Amsterdam.

Verzet en mishandeling

Op 24 juli van het jaar 1869 werden G. Reinder en J. Madial bekeurd voor feitelijk verzet en mishandeling. De eerste kreeg vijf dagen celstraf en de tweede draaide voor een maand de gevangenis in.

verkering met Geesje Kuipers uit Beilen; zij trouwden in november 1862. Burgemeester mr. C.L.C.W. Pické (1861-1866) beoordeelde de veldwachter als 'geschikt' en ten tijde van diens huwelijk zelfs als 'goed'. Maar kort daarop -naar aanleiding van ongeregelde heden in Beilen bij de jaarwisseling 1862/1863- gaf de eerste burger van Beilen een negatief beeld over zijn veldwachter aan de officier van Justitie. Dit zal wel enigszins aangedikt zijn, omdat Pické van de gelegenheid gebruik maakte om te verzoeken in plaats van de gemeenteveldwachter een extra rijksveldwachter in Beilen te mogen plaatsen. Zo'n diender hoefde niet door de gemeente Beilen betaald te worden; dat was dus aantrekkelijk. Maar die vlieger ging niet op, er kwam geen tweede rijksveldwachter. Over het onvoldoende functioneren van gemeenteveldwachter Hofland bleek de jaren daarna verder niets meer.

Middenstanders op de bon

Jaarlijks schreef veldwachter Hofland gemiddeld zo'n achttien bekeuringen uit, een niet ongebruikelijk aantal in vergelijking met de andere gemeenteveldwachters in Drenthe. In 1868 controleerde hij speciaal bij de plaatselijke middenstand of ze wel de goede gewichten hanteerden. Dat leverde de nodige bonnen op: H. Kraan en J.B. Stous hadden ongeijkte gewichten, A. Tijmes woog met afgekeurde gewichten, H. Tijmes had een niet naar de vereiste vorm gemaakt gewicht en tenslotte hadden H. Kuipers en Jb. Brouwer respectievelijk een ongeijkt 'Nederlands ons' en een 'dubbeld maatje' in hun winkel.

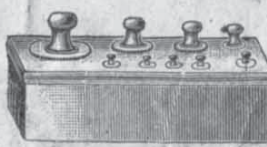
Het salaris van de gemeentelijke dienders was al dertig jaar hetzelfde: f. 208,- per jaar, plus een vergoeding voor kleding. Veel gemeenteveldwachters solliciteerden dan ook naar een functie als rijksveldwachter, want dat verdiende aanzienlijk meer. Maar Hofland deed dat niet. Hij verlangde eind 1870 de politiedienst te verlaten en diende een verzoek in om te worden ontslagen. De pas benoemde burgemeester, mr. J. Beckering van Loenen (1870-1878), adviseerde de Commissaris des Konings

Geijkte IJzeren Gewichten.

	1	2	5 K.G.
Prijs	f 2.28	3.14	6.84 per stuk.

	10	20	25 K.G.
Prijs	f 10.17	16.72	24.50 per stuk.

Geijkte Koperen Gewichten.

No. 1	per blok van	9 st.	f 7.40
2	"	9	" - 8.20
3	"	12	" - 9.10
4	"	5	" - 6.70

Losse Geijkte Koperen Gewichten.

5	2	1 H.G.	5	2	1 D.G.	5	2	1 G.
f 2.55	1.28	0.94	0.63	0.45	0.38	0.31	0.30	0.26 p. st.

Losse Houten Blökken

f 0.40 per stuk

dat ontslag eervol te verlenen; en zo geschiedde per 1 december 1870. Op de kop af negen jaar was de Amsterdammer Pieter Hofland diender in Beilen geweest. Hij vertrok naar Ommen. Maar al snel keerde hij terug naar Beilen. De oud-veldwachter werd boodschaploper en was ook plaatselijk deurwaarder. In het voorjaar van 1878 trok hij - als invaller - voor anderhalve maand weer het veldwachtersuniform aan. Twee jaar daarna verliet hij met vrouw en kinderen de gemeente Beilen en vestigde zich in de stad Groningen. Daar stond hij eerst ingeschreven als spiegelmakersknecht en later als arbeider. Zijn vrouw overleed daar in 1882. Enkele jaren na het overlijden van zijn echtgenote verwisselde oud-veldwachter Hofland Groningen voor zijn geboorteplaats Amsterdam. Dat was in januari 1885.

*Geeft erbeding te kennen:
Pieter Hofland, veldwachter
der gemeente Beilen:
dat hy, adresfant, een nieuwe
betrekking vertregen heeft, die
hem meer voordelen opboudt,
dan zyne tegenwoordige
Resenen waaronder adresfant
met vorige erbeding. De Hoog
Edelgestrenge verzocht, om aan
hem eervol ontslag uit zyne
tegenwoordige betrekking als
veldwachter der gemeente
Beilen te willen verlenen.*

Cornelis Bakker

Toen Cornelis Bakker in 1870 solliciteerde naar de betrekking van veldwachter in Beilen woonde hij in Assen, maar hij was geen Drent van origine. Hij kwam, evenals zijn echtgenote Clasina Overtoom, uit het Noord-Hollandse stadje Hoorn. De 'mingunstige financiële omstandigheden van zijn huisgezin maakten het voor hem allerwenschelijkst' om veldwachter in Beilen te worden. Cornelis Bakker was 29 jaar oud toen hij naar deze functie dong die door het vertrek van veldwachter Hofland vacant was geworden. Bakker was zeven jaar vrijwillig militair geweest en als sergeant afgezwaaid met goede getuigschriften. Ter

Ontslagaanvraag van Pieter Hofland

Reconstructie van de kleding van de veldwachter in de tweede helft van de 19de eeuw

Kindermoord?

Veldwachter Bakker en zijn collega van de rijksveldwacht, Lonsain, maakten 16 februari 1871 samen een proces-verbaal op van vermoedelijke pleging van kindermoord door ene Frouwkje de Jonge. Maar de rechter sprak de vrouw wegens gebrek aan bewijs vrij.

Eerste gedeelte van de sollicitatiebrief van Cornelis Bakker

Ex 28 Nov 1870 N° 3435 Aff. R.
17 894 360
Lijnde Excellentie des
Koningin des Konings.
In advies.
Gefte gerbiedig te Kommen
Cornelis Bakker oud 29 jaar. geboren en
gepaasporteerd onder officier verreesen te Beilen
geboren te Beilen.
Dat hij verreesen hebben dat de be-
trekking van gemeente veldwachter te Beilen
verreesen is, zich voor die betrekking held
als Sollicitant.

Overzicht

Veldwachter Cornelis Bakker werd geboren op 18 december 1841 in Hoorn. Hij was de zoon van Dirk Bakker en Johanna Lucretia van Welij. Na een vrijwillige dienstverbintenis van zeven jaren verliet hij het leger als sergeant. Op 10 november 1870 trouwde hij te Harlingen met Clasina Overtoom, die op 30 mei 1842 in Hoorn ter wereld was gekomen. Uit een eerder huwelijk had Clasina Overtoom een dochter meegenomen: Christina Fikke. Zelf kregen Cornelis Bakker en Clasina Overtoom geen kinderen. In 1870 werd Cornelis Bakker veldwachter in Beilen. Hij woonde in huis A nr. 105. Door zijn overlijden op 3 februari 1878 kwam er een eind aan zijn verbintenis. Eind april van dat jaar verlieten zijn weduwe en zijn stiefdochter Beilen.

aanbeveling schreef hij: 'dat hij volkomen bekend was met de verplichtingen en werkzaamheden aan gezegde betrekking verbonden, uithoofde hij in zijnen diensttijd met de betrekking van detachements Kommandant was belast geweest, met de surveillantie tijdens de veetyphus, en het opmaken van verbaalen bij overtredingen of andere voorvallen dienaangaande'. De eerste burger van Beilen plaatste Cornelis Bakker op de tweede plaats op de voordracht aan de Commissaris des Konings. De voorkeur van burgemeester Beckeringh van Loenen ging uit naar de veldwachter van Staphorst, H. Smelt. Als derde kandidaat was schoenmaker M. Evenhuis uit Beilen opgevoerd. Maar de Staphorster Smelt zag van zijn benoeming af en als gevolg daarvan werd Cornelis Bakker tot veldwachter benoemd. Bij zijn aantreden was het tractement opgetrokken van f. 208,-- tot f. 250,-- per jaar en hij kreeg f. 45,-- kledinggeld.

Wakend oog op stoomtrein

In het jaar van Bakkers benoeming (1870) was de spoorlijn langs Beilen voltooid en de veldwachter hield steeds een wakend oog op de stoomtrein, wanneer die stopte op het nieuwe station. Je wist het maar nooit met de vreemdelingen die gebruik maakten van deze nieuwe vorm van uiterst snel vervoer! Toen hij daar toch was, constateerde de veldwachter dat op een keer de diligence niet op tijd vanuit Coevorden aanwezig was en de reizigers de aansluiting op de trein misten. De gemeentelijke politiemann onderzocht de reden, vond de oorzaak niet gegrond en bekeurde de eigenaar van de diligence, C. Hoefsloot uit Coevorden.

Het station in Beilen in de 20ste eeuw.

Het was een relatief rustige periode in de gemeente in de jaren dat Bakker veldwachter was. Behalve zo af en toe oplaaiende vechtpartijtjes in en rondom de dranklokalen en het gebruikelijke rumoer rond de jaarwisselingen en jaarmarkten waren er geen ernstige rellen te melden. Veldwachter Bakker deed zijn werk zonder aanzien des persoons. Onder zijn verbalisanten bevonden zich personen van roemruchte Drentse geslachten zoals baron mr. Godert Willem de Vos van Steenwijk en mr. Jan Tyme Kymmell. Zij hadden hun vee op andermans grond laten grazen. Ook de onbezoldigd rijksveldwachter Jan Dondorff slingerde hij, samen met Harm Thijs Oldejans, wegens het toebrengen van slagen onverbiddelijk op de bon. Beilen kende ook een veelpleger, de dievegge Geertje Jacobs, die regelmatig achter de tralies belandde door toedoen van de gemeentelijke diender. Het jaarsalaris van veldwachter Bakker werd na een aantal jaren verhoogd tot f. 300,-- en voor emolumenten kreeg hij jaarlijks f. 10,--; dat was nieuw. De kledingvergoeding bleef gelijk. Ruim zeven jaar na zijn aantreden overleed veldwachter Bakker begin februari 1878. De politieman was zesendertig jaar oud geworden. Zijn vrouw, Clasina Overtoom, verliet korte tijd daarna samen met haar dochter Beilen.

Geraadpleegde bronnen

Drents Archief Assen: Commissaris des Konings toegangsnr. 0040 9 oktober 1861 nr. 3335, 11 november 1861 nr. 3641, 25 november 1870 nr. 3417, 6 februari 1878 nr. 466, 17 december 1870 nr. 3600 en 5 december 1878 nr. 2766.

Geraadpleegde literatuur

G.J. Dijkstra e.a., *Gemeente Beilen 1811-1997*, Beilen 1997, 94, 96 en 113.

Klassenfoto

Van de redactie

D.A. ('Dikkie') Pot

Chr. Landbouwschool Beilen (2)

De redactie ontving een brief van D.A. Pot uit Apeldoorn die reageerde op het artikel 'Chr. Landbouwschool Beilen' dat stond in het *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 17, nummer 4, van december 2005, blz. 12 en 13.

Pot schreef: Op de foto van de eerste klas van genoemde school welke in het 4de jaar is genomen, staat één persoon met de naam Bé Hessels. Dit is onjuist. Deze leerling heet Wolter Zoer; hij woonde in Hooghalen. In de eerste klas in het 1ste jaar zat ook nog een andere leerling, nl. Henk Oosting uit Hooghalen. Hij is na het eerste jaar naar de Tuinbouwschool in Paterswolde gegaan en is in die sector later werkzaam gebleven.

In het begeleidende artikel kon ook nog vermeld worden, dat er ook nog school is gehouden in één lokaal van de vroegere Hervormde School aan de Molenstraat.

De lokalen van zowel de Openbare Lagere School en later in de Elektriciteits Centrale en daarna in de nieuwgebouwde school aan de Nassaukade werden schoongemaakt door H.J. Pot van de Brunstingerstraat. In de school aan de Nassaukade werden op verscheidene avonden in de week avondcursussen gegeven, o.a. door leraar Steenhuis en voor houtbewerking door leraar Katerberg uit Westerbork. De koffie werd 's avonds ook verzorgd door genoemde familie Pot.

P.S. De foto van de eerste klas is niet omstreeks 1950 gemaakt, maar in 1957. Het origineel is in mijn bezit.

Hopelijk heb ik met deze opmerkingen voor uw blad iets kunnen betekenen.

wg. D.A. Pot, Kraaienvweg 62, 7331 JB Apeldoorn, tel. 055-5414777.

't Verhaal van het Oranjekanaal

T.L. Kroes

Het Oranjekanaal loopt voor een flink gedeelte door de voormalige gemeente Beilen en de nieuwe gemeente Midden-Drenthe. Dit kanaal viert dit jaar haar 150ste verjaardag.

Het Oranjekanaal - een terugblik

In *Het Oranjekanaal - een terugblik* wordt in kort bestek een overzicht gegeven van de historie van het Oranjekanaal. Jasper Klijn, uiteindelijk gevestigd te Assen, komt op het idee vanuit de Drentsche Hoofdvaart bij Smilde een kanaal aan te leggen naar de venen in de zuid-oosthoek van Drenthe teneinde deze te ontsluiten. Uiteraard liep hij tegen talloze problemen aan: hij moest het vertrouwen van een aantal aannemers uit het westen van het land zien te winnen; hij moest toestemming van de verschillende marken krijgen om door deze gebieden een kanaal aan te leggen; de financiering moest rondkomen; en één van de grootste problemen, de waterhuishouding, moest door middel van een aantal sluizen verzekerd zijn. Dit alles lukte Klijn. In november 1853 ging de eerste spade de grond in. In 1856 kon de eerste turf uit Odoornerveen worden verscheept. Het kanaal had toen een lengte van 20 km en er waren drie sluizen gereedgekomen: bij Smilde, Zwiggelte en Orvelte. Vervolgens wordt het wel en wee van het Oranjekanaal besproken, tot en met het sluiten van het kanaal voor de scheepvaart in 1976 en de doodsteek die het kanaal kreeg in de gemeente Emmen.

Historische verenigingen en werkgroepen

Op initiatief van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe zijn in 2005 plannen uitgewerkt om met verscheidene historische verenigingen en historische werkgroepen een tentoonstelling over 150 jaar Oranjekanaal samen te stellen. Deze tentoonstelling wordt vanaf de zomer van 2006 in verschillende plaatsen in Drenthe gepresenteerd. In Beilen zal deze tentoonstelling in december 2006 te zien zijn.

Scheepvaart in het Oranjekanaal te Hijken

Het beroep van sluiswachter werd vaak gecombineerd met een boerenbedrijf, een winkel of café en ging vaak samen met het nevenbedrijf over van vader op zoon.

Op de foto de familie Lahuis, sluiswachters van Sluis I in Oranje. De laatste sluiswachter was aangetrouwd en heette Kramer. Behalve sluiswachter was hij ook bakker in Oranje.

In de loop van 150 jaar is heel wat verbeterd aan de diverse sluizen. Hout werd vervangen door beton en handkracht door machines. Op deze foto die genomen is in het najaar van 1933 worden onderhoudswerkzaamheden verricht aan Sluis I bij Oranje. De bodem van de sluis wordt van een zinkstuk voorzien om uitspoeling van de bodem te voorkomen.

Oranje 1913; een ploeg werklui, die de dwarswijk van het Oranjekanaal naar de aardappelmeelfabriek graaft.

Indeling van het boek

Het boek is verdeeld in een dertiental hoofdstukken, die onder andere iets vertellen over de gravers, de bruggen, de sluizen, handel en nijverheid langs het kanaal, cafés langs het kanaal, gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog en vertier en recreatie.

Veel foto's

Het is een lees-kijkboek geworden, want een groot aantal foto's geven een duidelijk beeld van de historie en de heden-daagse situatie. De foto's die dit laatste belichten zijn in kleur afgedrukt.

Ook in kleurendruk worden enkele schilderijen en tekeningen o.a. van Reinhart Dozy (1880-1947) weergegeven.

Zo is er een zeer leesbaar boek ontstaan over het jarige Oranjekanaal, een boek dat uitnodigt het kanaal behalve vanuit historisch oogpunt ook van Smilde tot Klazienaveen vanwege het landschappelijk schoon te bewonderen.

Verkrijgbaar

't Verhaal van het Oranjekaal is uitgegeven door uitgeverij Drenthe in samenwerking met uitgeverij Profiel te Bedum in de serie Drenthe Lokaal.

Het boek is voor € 19,90 verkrijgbaar bij de Beiler boekhandels en voor leden van de vereniging tegen de gereduceerde prijs van € 17,50 bij G. Drenth-Barkhof of W. Bazuin-Brinkman.

Medewerking

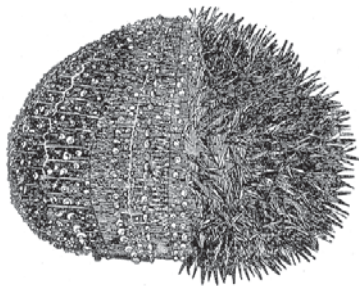
De volgende historische verenigingen en werkgroepen hebben hun medewerking verleend:

- Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe,
- Historische Vereniging De Smilde,
- Historische Vereniging Gemeente Beilen,
- Historische Vereniging 't Ellerts-veld, te Schoonoord,
- Historische Vereniging Carspel Oderen (Odoorn),
- Historische Werkgroep Zuid-barge,
- Historische Commissie Noord-barge,
- Nieuw-Dordrecht Historisch Cultureel,
- Plaatselijk Belang Westenesch en
- Plaatselijk Belang Oranjedorp.

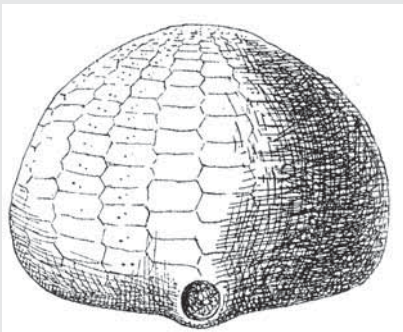

W. Bazuin-Brinkman

Een gave zee-egel, half ontdaan van zijn stekels

Een zee-egel zoals deze op de Drentse zandgronden te vinden is.

Zee-egels

In mei 2005 vond A. Buiten-Dijkshoorn in het Laaghalerveld een versteende zee-egel. Enkele jaren daarvoor vond B. Mulder op één van zijn akkers ook een versteende zee-egel.

Zee-egels representeren met meer dan 760 beschreven soorten de op een na omvangrijkste klasse van stekelhuidigen. Hiertoe worden gerekend diersoorten met een schijfvormig, halfbol, kegel- of hartvormig kalkhoudend skelet, dat de binnenste organen omgeeft. De grootte van zee-egels varieert van 1 tot 15 centimeter.

Cambrium

Zee-egels behoren tot de oudste diersoorten op aarde. Voor hun ontstaansgeschiedenis moeten we meer dan 500 miljoen jaar terug naar een periode die we het Cambrium (540-500 miljoen voor Chr.) noemen, genoemd naar Cambria (de Latijnse benaming voor Noord Wales), waar de eerste afzettingen uit dit tijdperk zijn gevonden.

Aan het begin van het Cambrium lagen alle continenten bij elkaar rond de Zuidpool. Van het zuidelijk gelegen continent Gondwana liet tegen het eind van het Cambrium de plaat los waarop het kleine continent Avalonia lag. Dit continent vormde de geboortegrond van Noordwest-Europa en dus ook van Nederland.

Op het land kwamen nog geen planten of dieren voor. Wel waren er bacteriën en schimmels, die de rotsen bedekten. Het zeeniveau steeg tot grote hoogten: aan het einde van het Cambrium lag het enkele honderden meters hoger dan tegenwoordig.

Het leven in het Cambrium

Door de wereldwijde ijstijd aan het eind van het Proterozoïcum waren veel soorten uitgestorven. Alleen bij warme bronnen en in de diepzee had het leven zich weten te handhaven. Hier waren voldoende voedingsstoffen aanwezig voor bacteriën en de eerste plantaardige cellen, waardoor het leven op aarde een enorme impuls kreeg. Het aantal organismen nam explosief toe. Zij vormden een grote voedselbron voor het dierlijke leven, dat in de warme kustzeeën explosief toenam. In deze periode ontstonden bijvoorbeeld de weekdieren (zoals de slakken), de geleedpotigen (zoals de insecten, spinnen en kreeften) en de stekelhuidigen (zoals de zeeëgels).

In de periodes daarna ontstonden er wel nieuwe soorten, maar echt nieuwe diergroepen ontstonden er niet meer.

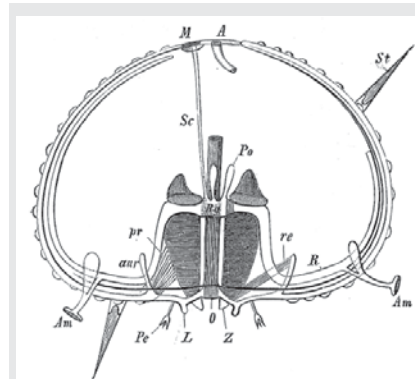
De nieuwe soorten hadden nog geen inwendig skelet. Een aantal van hen had een uitwendig pantser, dat bescherming en versteviging bood.

Er waren dus nog geen echte gewervelde dieren aanwezig. Wel was er een diertje met een primitieve ruggengraat: Pikaia. Dit diertje stond aan het begin van de ontwikkeling van de gewervelde dieren, zoals de amfibieën, de reptielen, de vogels en de zoogdieren.

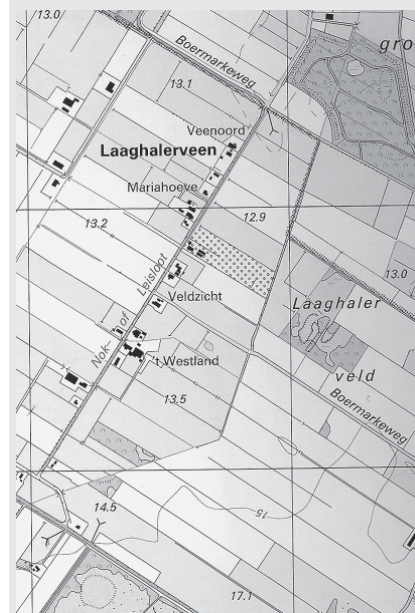
De fossiele zee-eegels die in Drenthe worden gevonden, zijn afkomstig uit het zuiden van Scandinavië en Denemarken. Tijdens de voorlaatste IJstijd, in de zogenaamde Krijtperiode, zijn deze met het schuivende (gletsjer)ijs in deze streken terechtgekomen.

De onderkant van de zee-egel die door B. Mulder uit Hooghalen op één van zijn akkers werd gevonden. De afmeting is ca. 6 x 6 cm; hoog: ca. 4 cm. Bij 1 zijn de inkepingen van de stekels te zien. Op het omslag is de bovenkant van deze zee-egel afgebeeld.

Schematische, verticale doorsnede van het lichaam van een zee-egel: O = mond; A = anale opening; L en aur = uitsteeksels van de schaal; re, pr = spieren van het tandtoestel Z; Rg = ringvat van het watervaatstelsel; Po = blaasjes van Poli; R = radiaalvat van het watervaatstelsel, zijtakjes afgevend aan de voetjes, Am; Sc = steenkanaal; M = madreporenplaat; St = stekel.

Op bovenstaande kaart is het Laaghalerveld te zien, waar A. Buiten-Dijkshoorn de zee-egel(1) heeft gevonden.

